

Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Gonäs bergsmansgård

Gonäs bergsmansgård ligger i Ludvika kommun och utgör ett gott exempel på en mindre bergsmansgård från 1700-talet. Hyttan som hörde till gården var en av de sista bergsmanshyttorna i bruk i landet när den lades ner 1926. Gonäs bergsmansgård byggnadsminnesförklarades 1972.

Beskrivning

Historik

Bergsmansgården i Gonäs är en mindre bergsmansgård. Den uppfördes vid slutet av 1700-talet av en av de bergsmän som ägde andelar i Gonäs hytta. Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes omkring 1815 av bergs- och nämndemannen Lars Andersson, vilken köpte gården två år tidigare. Byggnaden finns med på kartan från storskiftet 1819–1824. Enligt 1808 års mantalslängd hade en manbyggnad tidigare stått på samma plats. I praktiken finns en husgrund omkring 30 meter åt norr som anses vara platsen för den ursprungliga gården.

Gården ska ses i samband med hyttan. Den ursprungliga hyttan anlades redan 1602. Gårdens ägare hade också andelar i Tremangruvan på Fredmundberget. Från denna togs malmen som användes i Gonäs hytta. Norr om gården bröts på 1700- och 1800-talen en mindre gruva som användes i järnproduktionen. Nordost och öster om gården finns skärpningar.

Driften av hyttan var temporärt nedlagd under första världskriget. Den siste bergsmannen på gården, Jan Petter Norman, drev Gonäs hytta fram till 1926 då den definitivt blåstes ned. Gården kallas i folkmun för Normansgården efter Jan Petter Normans som ägt gården i obruten följd mellan 1814–1930. När hyttan vid Gonäs lades ner 1926 var den en av de sista bergsmanshyttorna i bruk. På 1960-talet upphörde jordbruksdriften på Gonäs, och efter detta har gården bytt ägare ett flertal gånger.

1972 byggnadsminnesförklarades Gonäs, och 2012 utvidgades byggnadsminnets omfattning till att innefatta större delar av gårdsmiljön och dess anläggningar och byggnader.

Miljö

Gonäs bergsmansgård ligger i utkanten av byn Gonäs i Ludvika kommun. Gården ligger strax väster om det hyttområde till vilken den historiskt varit kopplad. Gårdsmiljön präglas av byggnadernas rödfärgade fasader och den helhetsbild som månghustraditionen ger.

Figur 1. Ladugården, i bakgrunden smedjan. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnader

Huvudbyggnaden på Gonäs flankeras på ena sidan av en loftbod och på andra sidan av en källarstuga från 1700-talet, med utsnidad dörr. Här har byns första skola varit inrymd. Till gården hörde förutom stall och ladugård även smedja, bastu, torkeria och ett flertal andra ekonomibyggnader av vilka ett tiotal finns bevarade.

Huvudbyggnaden är uppförd i två våningar på en kallmurad naturstensgrund. Stommen är av liggande knuttimmer och har senare brädkläts med locklistpanel. Fasaderna är rödfärgade med svarta knutlådor. Taket är valmat och plåttäckt.

Källarstugan är av liggande timmer som står på en naturstensgrund som stödgiutits. Fasaden har klätts i faluröd panel. Loftboden har också en stomme av liggande timmer stående på granitblock. Det finns också en gårdssmedja i murad slaggsten. I fullt utbyggt skick hade gården på mellansvenskt sätt mangård och fägård skilda från varandra, men relativt fritt grupperade. Gårdens byggnader har sadeltak med lertegel.

Figur 2. Huvudbyggnaden. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Gårdsmiljön präglas av månghussystemet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Nästan alla byggnader på gården har faluröda fasader. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Källarstugans timmerstomme har klätts med panel. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Gårdssmedjan, nyligen restaurerad. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 7. Smedjan är murad i slaggsten. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Mangårdsbyggnaden på Gonäs bergsmansgård med intilliggande ekonomibyggnader och bodar visar hur de mindre bergsmännen levde och bodde. Den illustrerar också bergsmannens varierande sysselsättning i gruva, hytta och jordbruk.

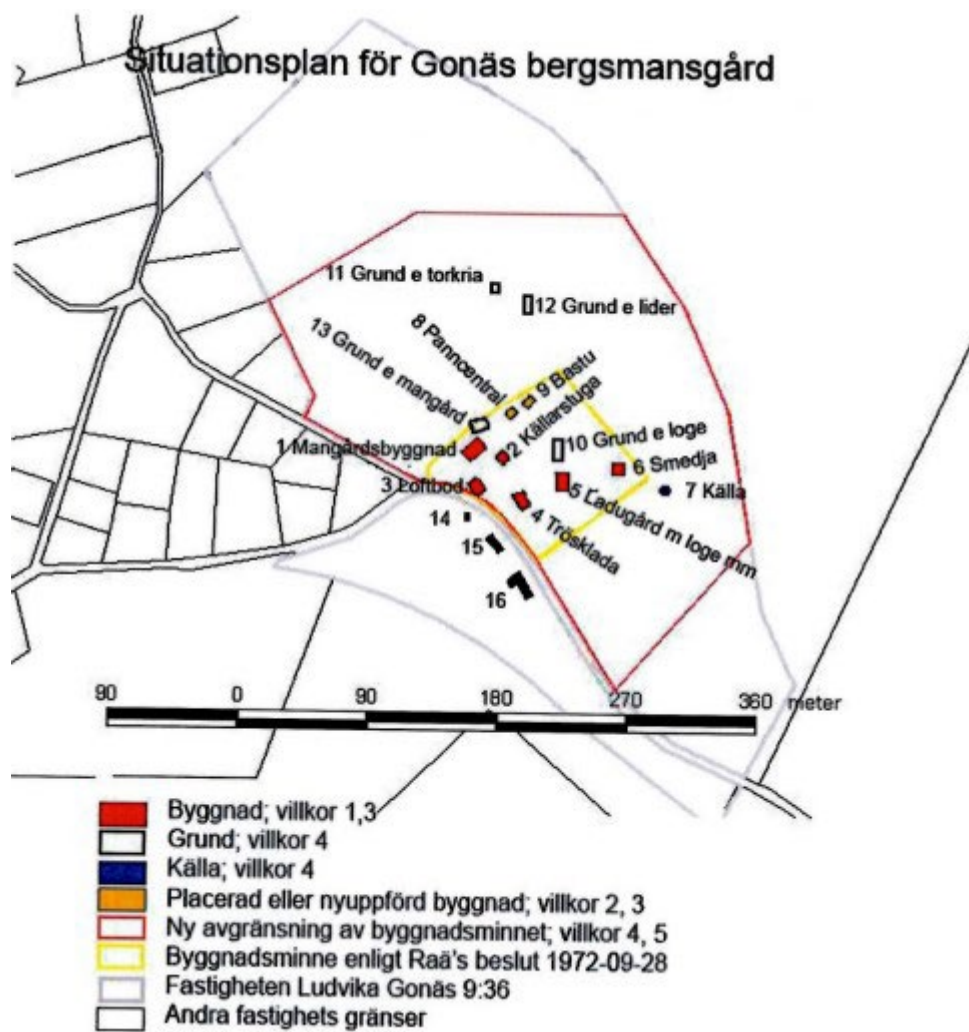
Skyddsbestämmelser

1. Byggnaderna med littera 1, 2, 3, 4, 5, 6, på nedanstående situationsplan får inte rivras, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna med littera 8, 9 på nedanstående situationsplan får inte till det yttre byggas om, omfärgas eller vara föremål för andra åtgärder som miljömässigt inverkar på byggnadsminnet eller den omgivande miljön. Byggnaderna får tas bort.
3. Byggnaderna som är belägna inom avgränsat område skall vårdas och underhållas.
4. Inom byggnadsminnet, avgränsat med heldragen linje på nedanstående situationsplan, får inga för kulturmiljön främmande mark- eller byggnadsåtgärder göras.
5. Området som framgår av situationsplan ska hävdas så att kulturvärdena bevaras.

Om särskilda skäl finns får länsstyrelsen enligt 3 kap 14§ KML lämna tillstånd till att byggnadsminnesmiljön ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om vården av det i byggnadsminnet ingående skyddsområdet.

Figur 8. Situationsplan över Gonäs bergsmansgård. Ur beslut 2012.05.08.

Administrativa fakta

Kommun: Ludvika

Fastighetsbeteckning: Gonäs 9:36

Byggnadsminnesförklaring: 1972.09.28

Tillgänglighet: Privatägd och inte öppen för allmänheten.

[Byggnadsminnesförklaring Gonäs beslut 1972.09.28](#)

[Byggnadsminnesförklaring Gonäs beslut 2012.05.08](#)

[Gonäs i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)